

Posudek

Daniel Slavík: *Vědomí vlastní svébytnosti u Srbů z Dalmácie a rozvoj srbské státní myšlenky v Království Dalmácie v letech 1878-1905.* Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, ústav světových dějin. Praha 2016, 171 s.

Autor si zvolil nepochybně důležité téma, totiž problém formování srbské národní identity u části slovanského obyvatelstva v Dalmácii vyznávajícího katolickou víru západního obřadu. Jak známo, hlavním rozlišovacím znakem mezi Srby a Chorvaty není jazyk, ale náboženské vyznání. Srbové sami chápou většinou pravoslaví jako svůj národně-identifikační znak, a to i v případě, že nejsou praktikujícími pravoslavnými věřícími. Analogicky i Chorvaté považují za svůj národně-identifikační znak katolictví. Většina slovanského obyvatelstva Dalmácie během 19. století, pokud byla katolíky, se proto v 19. století národnostně identifikovala jako Chorvaté. Do tohoto schématu ale nezapadá komunita katolíků, považující se za Srby a identifikující se se srbskou historickou státností jako základním faktorem své národní příslušnosti.

Slavíkova práce je rozdělena do osmi částí s následujícími názvy: 1) Úvod (s. 9-16), 2) Kořeny dalmatských Srbů (s. 17-20), [podkapitoly: Původ a sociální formativní specifika, Vliv pravoslavné církve na etnogenezi budoucích Srbů], 3) Srbský vývoj v království Dalmácie před rokem 1878 (s. 21-38) [podkapitoly: Dalmácie v 19. století, Srbské národní hnutí ve spojení s iliristy, Srbské národní hnutí ve spojení s Národní stranou], 4) Srbská národní strana – stručný vývoj (s. 39-41), 5) Pravoslavní Srbové (s. 42-62) [podkapitoly: Role pravoslavné církve, Role řadových věřících], 6) Katoličtí Srbové (s. 63-100) [podkapitoly: Základní vymezení katolického srbství, Katoličtí Srbové v Dalmácii před srbskou politickou emancipací, početnost a sociální skladba katolických Srbů, Důvody přijetí srbství, Příčiny omezeného úspěchu katolického srbství], 7) Spory o srbské národní vymezení a jejich význam (s. 101-155) [podkapitoly: Přístup oponentů z chorvatských stran k srbské otázce, Program srbské národní strany a jeho specifika, Politický spor o kulturu a historický odkaz jako zdroj legitimacy nároků, srbské popření Chorvatů jako národa v souvislostech, Srbské úsilí a smíření a vyrovnání se s Chorvaty] a 8) Závěr (s. 156-161). Následuje seznam použitých pramenů a literatury (s. 162-171).

Autor mapuje národnostní a politický vývoj v Dalmácii v 19. století, vývoj jazykové otázky, vliv myšlenek srbského jazykovědce Vuka Karadžiće na etno-identifikační proces

Srbů (Karadžić radil k Srbům všechny Slovany hovořící štokavským nářečím bez ohledu na náboženství), problém ilyrismu a jeho vliv na tento identifikační proces, náboženské poměry v Dalmácii. Velký prostor věnuje vývoji Národní strany v Dalmácii, kde se nejprve snažili najít své místo i dalmatští Srbové a potom především vývoji Srbské národní strany a roli pravoslavné církve. Zde se koncentruje na rozdíly mezi liberální a konzervativní frakcí a hodnotí činnost vладыky (pravoslavného biskupa) Nikodima Milaše, vůdce konzervativní frakce, který neuznával srbství mimo rámec pravoslaví a napsal kontroverzní práci s výmluvným názvem *Pravoslavna Dalmacija* tvrdící, že Dalmácie byla původně pravoslavnou zemí. Věnuje pozornost sporům o pravopis, kdy Srbové prosazovali fonetickou normu ve smyslu Karadžićovy zásady „piš, jak slyšíš“ a odmítali komplikovanější historický a etymologický pravopis zaváděný Chorvaty (podle vzoru pravopisu používaného v banském Chorvatsku, tj. té části Chorvatska, které tvořilo autonomní součást Uher). Slavík poukazuje dále na důsledky srbského popírání chorvatské svébytnosti, které se objevuje i u dalmatských Srbů. Je přitom logické, že především právě katoličtí Srbové museli mít k takovému přístupu blíže, než srbská pravoslavná většina. Všimá si také pokusů prezentovat Dalmácii jako původně pravoslavnou zemi. Konstatuje také, že ne všichni katoličtí Srbové se identifikovali pouze s myšlenkou srbství, nýbrž byli i takoví, kteří šli dále se přijali myšlenku s nadnárodního a nadkonfesního jihoslovanství.

V závěru práce autor shrnul výsledky svého bádání takto (s. 158): „Katoličtí Srbové se zřejmě zformovali na základě transformace lokálních identit a v důsledku atraktivity srbského národního hnutí jako rozvojového projektu. Hranice mezi dalmatským i dubrovnickým lokálním cítěním na straně jedné a srbským vlastenectvím na straně druhé byly přitom úspěšně znejasněny. Podílela se na tom jak Srbská národní strana, tak samotní nositelé těchto identit. V důsledku toho pak zejména v případě Dubrovníku došlo zřejmě k obapolnému upřímnému sdílení, dubrovničtí starokatolíci se stali v očích svých pravoslavných podporovatelů nositeli regionalismu obohacujícího celé srbství, podobně jako tomu bylo u Černé Hory. Naopak dubrovnickým patriotům se srbství umožnilo najít svoje místo v měnícím se světě, k čemuž přispěl i chladnější chorvatský postoj k dubrovnické státní tradici, respektive chorvatský programový odpor ke všem regionalizmům.“ S tímto Slavíkovým názorem lze souhlasit. Souhlasím také s autorovým názorem, že Srbům v Dalmácii - podobně jako v banském Chorvatsku - šlo primárně o získání statutu politického národa v Dalmácii, resp. o uznání takového statutu ze strany většinových Chorvatů. Národní strana (od r. 1889 Chorvatská národní strana) se sice hlásila k jihoslovanické jednotě, ale ta ve

skutečnosti v pojetí jejich stoupců znamenala existenci chorvatského politického národa, jehož součástí jsou i dalmatští Srbové (stejnou představu najdeme i u Národní strany v banském Chorvatsku). Pro dalmatské Srby bylo samozřejmě takovéto pojetí těžko přijatelné, byť právě část katolických Srbů byla ochotna myšlenku chorvatského politického národa akceptovat. K uznání Srbů jako druhého konstitutivního národa ze strany Chorvatů došlo v Dalmácii (podobně jako v banském Chorvatsku) nikoliv na základě změny pohledu na tamní Srby, ale z čistě politických důvodů, totiž v důsledku vzniku Chorvatsko-srbské koalice.

I když na některé otázky srbského národnostního vývoje v Dalmácii a problematiku tamních Srbů-katolíků mám částečně rozdílné názory než autor, nemám po stránce obsahové zásadní problém práci akceptovat. Autorovi nelze upřít hluboké znalosti odborné literatury týkající se tématu práce, byť u doktorské dizertace týkající se dějin druhé poloviny 19. století bych očekával i využití nepublikovaných archivních pramenů, nikoliv jen publikovaných pramenů tištěných. Přesto mohu uznat pramennou základnu za vyhovující. Věcné chyby jsem v práci nenalezl.

Ve svém původním posudku práce z 2. května 2016 jsem vyslovil zásadní výhrady k formální stránce práce, která neodpovídala nárokům kladeným na doktorskou dizertaci. Z tohoto důvodu jsem tehdy práci k obhajobě nedoporučil. Jsem proto rád, že autor práci po formální stránce přepracoval, a že práce nyní splňuje požadavky kladené na doktorskou dizertaci. Práci proto **doporučuji** k obhajobě. Předloženou dizertační práci předběžně klasifikuji jako „**prospěl**“.

V Praze, 22. prosince 2016

prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.